

MAGYAR KÖNYVTÁROSOK PÁRIZSI ORVOS-EGÉSZSÉGÜGYI SZAKKÖNYVTÁRAKBAN

Párizs az emberek döntő többsége számára a fény, a csillogás, a nagy érzelmek, a művészetek városa. Az a több mint húsz magyarországi szakkönyvtáros, aki április 8-12 között a francia fővárosban járt, elsősorban tapasztalatszerzési céloktól vezetett egészségügyi szakkönyvtárakat, dokumentációs központokat keresett fel. Milyen hasonlóságok, eltérések észlelhetők a két ország orvostudományi, egészségügyi szakkönyvtárai, azok szolgáltatásai, napi gyakorlata között? Találunk-e, látunk-e olyan új és hasznos eljárásokat, tapasztalatokat, amelyeket átvehetünk a saját gyakorlatunkba? Van-e amit mi tudunk figyelmébe ajánlani a francia kollégáknak? Többek között ezekre a kérdésekre is kerestük a választ, akik a Magyar Könyvtáros Egyesület Műszaki Szekciója által szervezett út résztvevői voltunk. A csoport munkájának előkészítésében, az ott-tartózkodásunk alatti kalauzolásban rendkívül sok és áldozatos munkát végzett Grebot Ágnes, a ADBS francia dokumentációs szövetség tagja, akinek ezért csak köszönettel tartozunk.

Első szakmai programunk helyszíne a francia **Egészségügyi Minisztérium**, házigazdánk pedig Catherine Cobolet, a dokumentációs központ vezetője. Négy nagy terület tartozik e minisztérium igazgatása alá, úgymint szociálpolitika, egészségügy, társadalombiztosítás, munkaügy. Itt helyben 18 könyvtáros dolgozik, míg országosan az egészségügyi könyvtári hálózat 200 könyvtárost foglalkoztat. A Párizsban működő dokumentációs egységekben kb. 50, míg a 21 megyei részlegben kb. 150 könyvtáros dolgozik köztisztviselőként. Évente átlag 120 könyvtáros vesz részt továbbképzéseiken, ami jelzi, hogy milyen nagy hangsúlyt fektetnek erre. A képzések tematikája az orvosi adatbázisok használata mellett kiterjed az EU egészségügyet érintő jogi problémáinak ismertetésére is. Saját anyagaikból rendszeresen szerveznek kiállításokat. Ott-jártunkkor ennek témája a Nők helyzete a fegyvergyárakban 1917-18-ban volt. A minisztériumi könyvtár állományáról a következő tudható. 170 000 könyv mellett 880 kurrens folyóirat-előfizetéssel és 3000 archivált folyóiratcímmel rendelkeznek. 30 folyóiratuk van az első számtól a legutóbbi időkig. A könyvek közti eligazodást 12 téma szerint történő osztályozás segíti. Például: jog, gazdasági-politikai élet, társadalombiztosítás, szociális kérdések, demográfia, egészségügy-orvostudomány. Érdekeségként megemlíthető, hogy a minisztérium munkatársai részére egy pihenő olvasó-szoba, lapolvasó is rendelkezésre áll, ahol nem a szakmai dokumentumok hozzáférésén van a hangsúly. A dokumentációs központ honlapja a minisztérium honlapján a Dokumentáció menüpontra keresztül érhető el (<http://www.sante.gouv.fr>). E honlapon a nyilvánosságot érintő központi és helyi adatok gazdagítják egymást – többek közt a munkaügy, egészségügy, társadalombiztosítás témakörében. A minisztériumi dokumentációs központ és megyei egységei egy országos számítógépes hálózaton nyújtanak folyamatos tájékoztatást az érvényben lévő, az egész ágazatot érintő minisztériumi rendeletekről, utasításokról, egészségügyi statisztikai adatokról... A RESSAC adatbázis a franciaországi orvos-egészségügyi szakirodalmat tartalmazza, és erről biztosít többszemponthú visszakeresési lehetőséget, a dokumentumok lelőhelyének feltüntetésével együtt. (Nálunk a Magyar Orvosi Bibliográfia és az Országos Dokumentumellátó Rendszer külön-külön látja el ezt a feladatot.) A RESSAC adatbázisból az elektronikus dokumentumok teljes szövege is elérhető, azok webcíme révén. A nyomtatott dokumentumok hasonló módon való közzétételére 1995-től egy

digitalizálási projekt működik. A RESSAC adatbázis a TESS elnevezésű tárgyszórendszerre épülő, szemben a Magyar Orvosi Bibliográfiában alkalmazott MESH-el. A kilenc főtárgyszó alá besorolt tárgyszavak könnyen áttekinthető, jól szerkesztett grafikus felületen jelennek meg. Ezen internetes szolgáltatásokat egy jól működő, meghatározott, zárt kör által hozzáférhető intranetes tartalomszolgáltatás teszi teljesebbé. A minisztérium belső hálózatán minden egyes osztályt külön szín különböztet meg egymástól, míg az oldalak szerkezeti felépítése azonos. A tartalomjegyzék szolgáltatás az intraneten keresztül történik. Jelen esetben összesen 180 folyóiratcímről, hetente általában 30 folyóirat anyagáról tájékoztatnak ily módon. Új kezdeményezésként 900 téma feldolgozását tervezik papíralapú dokumentumokról történő elektronikus szolgáltatás formájában. A feldolgozandó témák szerkezeti felépítése a következő: definíció, történet, statisztika, megyei-és országos adatok, publikációk, európai és Európán túli országok helyzete. Ezt a feldolgozást nehezítik részben a szűkös anyagi források, valamint a szerzői jogi problémák. Külön a kórházaknak szóló információk megjelenítésére egy extranet hálózat szolgál. A jövőt illetően tervezik a betegdokumentációk digitalizálását dokumentációs szakemberek által. Szándékaik szerint egyre több információt kívánnak közzétenni a nyilvánosan hozzáférhető weboldalakra, amelyek egyaránt növelhetik a szakemberek és laikusok tájékozottságát. A kórházi könyvtárak a minisztérium intranetes oldalait nem látogathatják, a szakirodalomhoz való hozzáférést az orvosképző egyetemekkel való hálózati kapcsolataik révén biztosítják.

Második szakmai programként a Villette városrészben a Tudomány városán (Cite de la Science) belül a „Cité de la Santé” az **Egészség városát** kerestük fel (http://www.citesciences.fr/francais/ala-cite/mediatek/global_fs_sante.htm). Itt vezetők a vietnami származású Tu-Tam Nguyen volt. Ennek a könyvtárnak a munkájában a hangsúly mindenekelőtt a betegségek megelőzésén, az egészségügyi felvilágosításon, betegtájékoztatáson van. Ebből következően az ide látogatók arra a kérdéseikre kaphatnak választ, hogy hogyan éljenek együtt az emberek a betegségükkel, hogyan részesülhetnek jogi, szociális támogatásban a hátrányos helyzetűek, vagy az egészségi állapotuk miatt rászorulóknak. Maga a tudomány városa 1986 óta működik. A tudományok folyamatosan keletkező új eredményeinek nagyközönség számára való hozzáférése érdekében kulturális feladatokat látnak el (kiállításokat szerveznek), az ismeretbővítésekhez továbbképzési alkalmakat teremtenek, valamint támogatják az egyéni önképzés formáit. Látogatóik száma napi 1-3000 közötti, évi egymillió körül van. A vakok- és gyengénlátók olvasását külön térben, speciális eszközök segítik. Az információs pultoknál megfelelő számú számítógép áll a nagyközönség rendelkezésére, ahol az online katalógusokban kereshetnek, CD-ROM-on elérhető információkhoz juthatnak. Az elmélyültebb, nagyobb odafigyelést igénylő munkát végző látogatók egy csendesebb övezetben tehetik mindezt. Külön említést érdemelnek azon speciális helyi szolgáltatások, amikor erre vállalkozó olvasók nyújtanak segítséget az ott lévő érdeklődőknek. Ezek bevezetésébe, elfogadtatásába rendkívül sok kommunikációs erőt fektettek a könyvtárosok. Az eredmények közt megemlítendő például, hogy egyetemisták segítenek középiskolásoknak a felvételi vizsgára való készüléskor, vagy meghatározott fogadóórák keretében, rögzített nyilvántartás mellett akár súlyos betegségen átesett emberek beszélgetnek hasonló problémákkal küszködőkkel, beteggyógyászati képviselői adnak tanácsot a hozzájuk fordulóknak, vagy orvos ad személyre szabott egészségügyi felvilágosítást. Továbbá csoportfoglalkozások keretében mentálhigiénés támogatást nyújtanak az erre igényt tartóknak. A tanácsadó

délutánok eseteiről elektronikus regisztrációs űrlap kerül kitöltésre. Ezekon név nélkül szerepel a feltett kérdés, és a válaszban megfogalmazott tanács. Ez ideig kb. 5000 ilyen kérdőív került feldolgozásra.

Az egészség városa olyan állami fenntartású intézmény, amely több minisztérium fenntartása alá tartozik. Költségeinek 80 %-át az állami költségvetés, 20 %-át pedig a saját kiállításai bevétele fedezi. Párizsban ez a legjelentősebb olyan könyvtár, ami orvosi, egészségügyi szakkönyveket, információkat szolgáltat nagyközönség számára. A weboldaluk tartalmát alapvetően könyvtárosok gondozzák, némi tudományos szakértői közreműködéssel. Az intézet 150 könyvtárosából az orvosi, egészségügyi részlegen öt szakember dolgozik teljes munkaidőben.

Az **Institute Gustave Roussy Kórház és Rákkutató Intézet** könyvtárában annak vezetője, Francine Courtial fogadott és tájékoztató bennünket (<http://www.igr.fr>). A meglehetősen korszerű körülmények közt működő könyvtár kizárólag a kórház és rákkutató intézet munkatársainak áll a rendelkezésére. Az intézet alapfunkciója itt is hármas: gyógyítás, oktatás, kutatás. Specialitásuk a rákkutatás. Állományuk alapját a 300 előfizetett papíralapú és az 1200 elektronikus folyóirat, valamint 175 videókazetta képezi. A könyvtár dokumentumairól könyvek és CD-k, folyóiratok, audio-vizuális dokumentumok katalógusa tájékoztató, az 1992 utáni beszerzésekről elektronikus formában. Sok más hasonló szakkönyvtárral megegyezően itt is tapasztalat, tendencia, hogy erősen csökken a nyomtatott folyóiratok iránti igény. Az általuk elérhető adatbázisok közül megemlítték PubMed, EMBASE, Cochrane, EMC ... adatbázisokat. Szolgáltatásaik közül kiemelték a felhasználóképzést, aminek keretében titkárnókat, ápolónókat is oktatnak, hogy az egyes dokumentumok azonosító- és leíróadatait értelmezni tudják. Maguk a könyvtárosok gyakran készítenek impaktfaktor elemzéseket és citációs kutatásokat saját állományukról, valamint vezető munkatársaik tudományos munkásságáról. Hozzánk hasonlóan ők is végeznek rendszeres témafigyelést azok részére, akik erre bejelentik igényüket. A kutatóknak külön munkaszobában egyidejűleg három munkaállomás segíti a szakterületükön való elektronikus böngészést, tájékozódást. Ha ebben elakadnak, úgy azonnali segítséget kapnak a könyvtárostól. A rákkutató könyvtárának – érdekes módon – nincs önálló internetes honlapja. Elektronikus tartalmakat a kórház intranetes hálózatán keresztül – természetesen a hozzáférésre jogosultak köre számára – közvetít. A folyamatban lévő kutatások jellege, a részeredmények titkossága miatt az ott elhelyezett tartalmak, ezek elérhetősége rendkívül fokozott biztonsági követelményeket igényel és kap.

A **párizsi orvosegyetem könyvtárát** az igazgató, Guy Cobolet mutatta be csoportunknak (<http://www.bium.univ-paris5.fr/medicine/visites.htm>). A könyvtárnak otthont adó épület maga is műemlék, bútorzata patinás, régi, klasszikus. Rendkívül gazdag, 400 ezerből 40 ezer régi könyvet is magába foglaló állományuk többségének kiadási éve 1700 előtti. Az amerikai, a londoni régi orvosi könyvek kollekcója mellett a három leghíresebb egyikét tudhatják magukénak. A Párizsban és környékén működő tizenhárom egyetem közül hatnak van orvosi fakultása. Ez az ötös számú – ahol fogadtak bennünket- a legrégebbi francia orvosi egyetem, a XIV. században alapították. Maga a könyvtár 1795-től működik, első könyvtárosa egyben az anatómia tanára is volt. Jelenlegi állományát a következő dokumentumok alkotják: 2300 nyomtatott, 3000 elektronikus kurrens folyóirat, 400 ezer könyv, néhány ezer CD és videó, 500 ezer doktori disszertáció. Az archivált folyóirat-állomány nagysága 24 ezer kötet. A birtokukban lévő nyomtatott dokumentumaik mennyiségére jellemző, hogy azok tárolása összesen több mint 30 km-nyi polcot igényel. Az egyetemi könyvtár éves

költségvetése 2 millió euró, aminek 25 %-a a szolgáltatásaik bevételeiből, 10 %-a hallgatói létszám után járó normatív támogatásból, 65 %-a pedig az állami finanszírozásból ered. Fenntartójuk az Oktatási és Kutatási Minisztérium. Személyzetüket összesen 66 könyvtári dolgozó alkotja, akik között a restaurátorok, fotósok, középfokú könyvtárosok és adminisztrátorok is megtalálhatók. Az egyetemi hallgatókat csak harmadéves koruktól fogadja a könyvtár. Az évente beiratkozó 15 ezer olvasó jelentős része a doktorandusz hallgatókból kerül ki. A honlapjukat felkereső virtuális látogatóik száma havi 100 ezer, ami hatszor több a könyvtárat ténylegesen felkeresők számánál. A virtuális látogatók 40 %-a Franciaország területéről való. Honlapjukon nem csak saját magukról szóló információkat közölnek, hanem a folyamatosan karbantartott, ellenőrzött, élő linkek által 12 ezer webcím révén segítenek eljutni az itt böngészőknek a fontos nemzetközi szakirodalomhoz, szakinformációkhoz.



A folyamatos aktualizálás eredménye, hogy e hallatlanul nagyszámú linkgyűjtemény 90 %-a élő. A *Gyakran feltett kérdések* menüpontján megfogalmazott problémákra igyekeznek 24 órán belül válaszolni. Tapasztalataik szerint a naponta beérkező 4-5 kérdés többsége az orvostudomány történetéhez kapcsolódik. E szolgáltatással sok segítséget tudnak nyújtani a vidéki körzeti orvosoknak is. Digitalizálási programjuk középpontjában a régi könyvek elektronikus úton való elérhetősége áll. (Eddig négyezer könyvet digitalizáltak.) Az egyetemi könyvtár honlapja és elektronikus szolgáltatásaik kinyilvánított fő célja, hogy úgy az európai mint az amerikai szakmai köztudatban jelen legyen a francia orvosi kultúra. Interneten való gyors, könnyű elérhetőségüket a Google keresőrendszere révén is biztosítani kívánják. Terveik közt szerepel egy hallgatói, oktatói tudományos munkásságot nyilvántartó

adatbázis létrehozása. A tájékoztatót záró beszélgetésen az igazgató is azon szakvélemény mellett foglalt állást, hogy az elektronikus folyóiratoknak van igazán jövőjük a nyomtatottakkal szemben. A könyvtáros pálya jövőjét illetően is optimizmusának adott hangot. Azzal együtt, hogy a megváltozott társadalmi körülmények hatására a könyvtáros feladata átalakul, a folyamatosan növekvő információáradatban való eligazodást segítő partneri szerepe, a felhasználóképzéssel nyújtott tájékoztatói jártasság révén szakmai súlya, fontossága csaknem nélkülözhetetlen.

A **Párizsi Magyar Intézet** részeként annak könyvtárának is elsődleges missziója a magyar kultúra terjesztése francia környezetben (<http://www.instituthongrois.org>). Ott-tartózkodásunk harmadik estjén egy baráti találkozó keretében élvezhettük az intézet munkatársainak vendégszeretetét. A fogadás első részében Ecsedi-Derdák András igazgató mutatta be munkájukat, amely szerint változtatni kívánnak a korábban meghatározó „művelődési ház” jellegű tevékenységen. Kevesebb, rangosabb rendezvény tartásával is változtatni, növelni kívánják rendszeres látogatóik körét. A könyvtárat – úgy is mint a francia kultúra „szerelmese” –Varga Diána vezeti. A könyvtár állományát 8000 könyv, 500 CD, 500 videó, valamint 30 kurrens magyar nyelvű folyóirat alkotja. Gyűjtőköri szabályzatuk szerint döntően a magyar irodalom, magyar történelem, magyar művészetek anyagát szerzik be, teszik hozzáférhetővé. Fenntartójuk a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma. A nem túl bő költségvetésük mellett több esetben adományokkal bővítik állományukat. Az önálló weboldal létrehozása, működtetése, a dokumentumok elektronikus feldolgozása egyenlőre még csak terveik közt szerepel.

A hivatalos, mások munkájába bepillantást engedő, inspiráló erővel is bíró szakmai programok mellett szakíthattunk némi időt a francia főváros turisztikai látványosságainak megtekintésére is. A Louvre páratlan értékű művészeti kincsei, séta a Champs Elysées-en, a nem mindennapi városkép a Diadalív tetejéről, a Trocadéro, az Eiffel torony, egy kávé a Notre Dame mellett, annak megtekintése után. A Pasteur Intézet múzeumban a tudomány és technika e jeles képviselőjének munka és lakókörnyezetét ismerhettük meg avatott idegenvezetés mellett. Pasteur volt, aki bebizonyította, hogy a mikroorganizmusok erjedést és betegségeket idézhetnek elő. Ő dolgozta ki és használta először a veszettség, a lépfene és a baromfivész elleni védőoltást. Ő mentette meg Franciaország sör-bor-és selyemiparát. Nevéhez fűződik a pasztörözés. A St. Chapelle kápolnát, a Pompidou központot, az Invalidusok templomát is volt szerencsénk megtekinteni. Kirándulás a Montmartre-on, a Sacre Coeur, a Szajna parti séta is hozzásegített bennünket, hogy megérezzünk valamit Párizs varázsából.

A tanulmányúton való részvétel lehetőségét ezúton is köszönjük az Ispita Alapítvány kuratórium elnökének és valamennyi tagjának.

Beke Gabriella - Schmidtné Farkas Mária